

Október 2019

Samstarfsráð um starfspróun kennara og skólastjórnenda

Skýrsla til mennta- og
menningarmálaráðherra

Stjórnarráð Íslands
Mennta- og menningarmálaráðuneytið

Efnisyfirlit

Inngangur	4
Yfirlit yfir tillögur samstarfsráðs	6
Hlutverk og starfstími samstarfsráðsins	8
Vinna og verkefni	9
Vinnuhópur um þarfir kennara og skólastjórnenda	9
Kynningarhópur	9
Vinnuhópur um stoðkerfi I	10
Vinnuhópur um stoðkerfi II	10
Nýliðunarhópur	10
Vinnuhópur um háskóla	11
Hugtakið starfsþróun	12
Starfsþróun og fagmennska	12
Starfsþróun og tækni	14
Tillögur samstarfsráðs	15
1. Mennta- og menningarmálaráðuneyti, sveitarfélög, stefnumótun og löggjöf	15
2. Skólaþjónusta þvert á skólastig og skólagerðir	16
3. Menntamálastofnun	17
4. Kennararáð og samstarf aðila	18
5. Háskólar sem mennta kennara og skólastjórnendur	19
6. Fjármagn til starfsþróunar kennara og skólastjórnenda	20
7. Skólastjórnendur	21
8. Starfsþróun í skólum landsins	22
Fulltrúar og starfsmenn	24

Inngangur

Á tímum örra samfélags- og tæknibreytinga samfara auknum kröfum til skóla um að sinna fjölbreyttum hlutverkum og „vera fyrir alla“ blasir við að starf kennara og skólástjórna er margþætt og kallar á að stöðugt sé tekist á við nýjar aðstæður. Í því felst öflug og fjölbreytt starfsþróun og lærdómur. Skilgreina þarf mikilvægi tengsla milli grunnmenntunar, starfsnáms og starfsþróunar kennara í leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskólum þannig að skólafólk geti markvisst aukið þekkingu sína og hæfni, fylgst með helstu nýjungum, unnið með öðrum og ígrundað færar leiðir. Þar að auki þarf að vera tryggt framboð á fræðslu fyrir kennara og skólástjórna um allt land. Efniviður og umgjörð starfsþróunar þarf að vera fjölbreytt og í sífelldri þróun í takt við samfélagsbreytingar og nýjustu rannsóknir. Hún þarf að vera í samræmi við hugmyndir um fagmennsku og svara bæði þörfum einstaklinga og skólafélagsins í heild. Kennarar og skólástjórna eru kjölfestan í menntakerfinu og er öflug starfsþróun þessara stétta grundvöllur farsællar þróunar menntakerfis og skólafélags sem veitir nemendum bestu hugsanlegu menntun. Með faglegu skólafélagi verður samfélagið sterkara.

Þegar rætt er um gæði skólafélags berast böndin jafnan að menntun og starfsþróun kennara og skólástjórna. Umræða um starfsþróun á sér djúpar rætur. Nefndir, ráð og vinnuhópar hafa fjallað um

mikilvægi og fyrirkomulag starfsþróunar kennara og skólástjórna um árabil. Nánar má lesa um þessa forsögu á vefnum: <https://starfsthroukennara.is/forsaga/>. Forveri samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólástjórna var fagræð um símenntun og starfsþróun kennara. Það lagði fram ítarlegar tillögur um: a) menntun sem forgangsverkefni, b) kennaramenntun sem starfsævilanga menntun, c) stoðkerfi fyrir starfsþróun og d) fjármagn. Jafnframt lagði fagræðið til að framhald yrði á samstarfi aðila fagræðsins með það í huga að festa þennan samstarfsvettvang í sessi og fylgja eftir tillögunum. Síðsumars 2016 kom að því að stofnað var samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólástjórna. Ráðið var skipað til þriggja ára og lauk starfstíma þess 31. ágúst 2019. Starfstími þess var framlengdur um einn mánuð.

Lagt er til að starfstími samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólástjórna verði framlengdur enn frekar eða þar til málefnum þess hefur verið komið í farveg innan kennararáðs.

Markmið þessarar skýrslu er að greina frá tillögum samstarfsráðsins en jafnframt segja í stórum dráttum frá fjölpættu starfi þess. Undirhópar unnu að ýmsum verkefnum sem hér er vísað til. Hluti þeirrar vinnu undirbyggði þær tillögur sem hér eru lagðar til.

Yfirlit yfir tillögur samstarfsráðs

Hér er einfaldur listi yfir tillögurnar. Nánar er fjallað um þær á bls. 15–26. Tillögnum er skipað í átta flokka og eru þær samtals sautján talsins.

1. Mennta- og menningarmálaráðuneyti, sveitarfélög, stefna og löggjöf

1.1 Sett verði í lög ákvæði um starfsþróun kennara og skólastjórna leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskóla, með áherslu á að starfsþróun sé hluti af starfi kennara og skólastjórna. Ákvæði þessi verði samræmd að svo miklu leyti sem eðlilegt getur talist fyrir ólíkar skólagerðir og skólastig.

1.2 Ávallt sé gert ráð fyrir starfsþróun kennara, skólastjórna og annarra starfsmanna skóla í tengslum við innleiðingu stefnu í menntamálum og breytingar á henni, til að tryggja framgang hennar og breytinganna.

1.3 Sveitarfélög og aðrir rekstraraðilar skóla leggi áherslu á að stefna þeirra um starfsþróun kennara og skólastjórna verði hluti af skólastefnu þeirra leik-, grunn- og tónlistarskóla sem þau reka.

1.4 Mennta- og menningarmálaráðuneyti og aðrir rekstraraðilar skóla leggi áherslu á að stefna þeirra um starfsþróun kennara og skólastjórna verði hluti af skólastefnu þeirra framhalds- og tónlistarskóla sem þau reka.

2. Skólajónusta þvert á skólastig og skólagerðir

2.1 Ríki og sveitarfélög tryggi í sameiningu að allir skólar hafi greiðan aðgang að ráðgjöf og stuðningi

til starfsþróunar. Við skipulag og útfærslu verði stutt við faglegt samstarf og sérstaklega hugað að tengslum við aðrar menntastofnanir á svæðinu svo sem símenntunarmiðstöðvar, háskóla, fræða- og háskóla-setur. Skólajónusta, óháð rekstraraðilum skóla, sem þjónar öllum skólastigum og skólagerðum með samræmdum hætti meðal annars á sviði starfsþróunar, verði tryggð og skilgreind í lögum eða reglugerð.

3. Menntamálastofnun

3.1 Menntamálastofnun bjóði kennurum og skólastjórnum tækifæri til starfsþróunar í tengslum við verkefni stofnunarinnar og kannanir á hennar vegum. Stofnunin útfæri möguleika til starfsþróunar í samstarfi við háskóla, sveitarfélög og aðra aðila eftir því sem við á.

4. Kennararáð og samstarf aðila

4.1 Starfstími samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólastjórna verði framlengdur þar til málefnum þess hefur verið komið í farveg innan kennararáðs.

4.2 Kennararáði verði falið að vinna áfram með öll málefni og tillögur samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólastjórna, þar með talið eftirfylgni með þróunarverkefni samstarfsráðs og utnumhald um vefinn starfsthroukennara.is.

4.3 Samstarfsnet um starfsþróun kennara og skólastjórna verði sett á fót. Með samstarfsneti er átt við formlega samvinnu þeirra er styðja við, veita og skipuleggja og nýta fræðslu og ráðgjöf fyrir kennara og skólastjórnum. Kennararáð verði leiðandi í stofnun og vinnu netsins.

5. Háskólar sem mennta kennara og skólastjórnum

5.1 Háskólum, sem mennta kennara og skólastjórnum, verði formlega ætlað að koma að starfsþróun kennara og skólastjórna á vettvangi.

5.2 Aukið verði fjármagn til háskólanna sem eyrna-merkt er aðkomu þeirra að starfsþróun kennara og skólastjórna.

5.3 Háskólar móti stefnu um aðkomu sína að starfsþróun kennara og skólastjórna í samvinnu við hlutaðeigandi.

5.4 Samstarf og ráðgjöf um starfsþróun kennara og skólastjórna verði skilgreind sem hluti af starfskyldum háskólakennara sem mennta kennara og skólastjórnum. Æskilegt væri að þessi vinna félli undir kennslu og rannsóknarhluta háskólakennara og væri skilgreind í stigamatskerfi akademískra starfsmanna.

6. Fjármagn til starfsþróunar kennara og skólastjórna

6.1 Fjármögnun starfsþróunar kennara og skólastjórna verði tekin til gagngerrar endurskoðunar í samvinnu aðila með það að markmiði að jafna aðgengi kennara og skóla að fjármagni og tækifærum til starfsþróunar óháð staðsetningu og þvert á skólastig og skólagerðir, samræma reglur um notkun fjármagns og skoða hvernig best megi nýta það til starfsþróunar í framtíðinni þannig að allir kennarar hafi tíma og rými til að sinna starfsþróun sinni.

7. Skólastjórnum

7.1 Áhersla verði lögð á að allir skólastjórnum hafi menntun sem styður við leiðtogahlutverk þeirra. Tryggja þarf starfsþróunartækifæri fyrir skólastjórnum allra skólastiga og skólagerða um land allt sem miðast sérstaklega við starf þeirra, einkum faglega forystu og uppbyggingu lærdómssamfélags í skólum.

7.2 Hlutverk skólastjórna verði skoðað með það í huga að styrkja ábyrgð þeirra á starfsþróun kennara og sem faglegra leiðtoga innan skólanna. Skoðað verði hvort skýra þurfi þessa ábyrgð frekar í lögum og reglugerðum.

8. Starfsþróun í skólum landsins

8.1 Allir skólar landsins vinni að því að byggja upp lærdómssamfélag í samvinnu við aðra skóla og stofnanir. Tryggja þarf öllum kennurum og skólastjórnum nægjanlegt svigrúm innan árlegs vinnutíma þeirra til starfsþróunar og virkrar þátttöku í lærdómssamfélagi.

Hlutverk og starfstími samstarfsráðsins

Ráðherra skipaði samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólastjórna til þriggja ára frá ágúst 2016. Í ráðinu eru fulltrúar frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Kennarasambandi Íslands og háskólum sem mennta kennara, alls tuttugu manns. Sjá lista yfir fulltrúa á bls. 24–25. Hlutverk ráðsins skv. skipunarbréfi er eftirfarandi:

- Að vera vettvangur fyrir samstarf og samráð aðila um starfsþróun kennara, skólastjórna og annarra fagstétta leikskóla, grunnskóla, framhaldsskóla og tónlistarskóla.
- Að kynna fyrir skólasamfélaginu skýrslu fagráðs um símenntun og starfsþróun kennara sem afhent var menntamálaráðherra 10. mars 2016.
- Að setja fram tillögur að útfærslu á fram komnum niðurstöðum fagráðsins og kynna þær fyrir aðilum samstarfsráðsins og menntamálaráðherra.
- Að greina þarfir kennara og skólastjórna fyrir starfsþróun og gæta að gæðum starfsþróunar.
- Að hafa yfirsýn yfir þróun og stefnumótun í starfsþróun, afla upplýsinga um hana, leiða umræðu og miðla til skólasamfélagsins.
- Að vera menntayfirvöldum og öðrum aðilum til ráðgjafar um málefni starfsþróunar.

Ráðinu er ætlað að fylgja eftir skýrslu fagráðs um starfsþróun kennara og skólastjórna frá mars 2016 og vera menntayfirvöldum til ráðgjafar um málefni starfsþróunar.

Vinna og verkefni

Á starfstímanum hefur samstarfsráðið fundað alls níu sinnum. Fundargerðir og minnispunkta frá þessum fundum má finna á vef ráðsins (sjá: <https://starfsthroukennara.is/fundargerdir-og-skyrslur/>). Stýrihópur samstarfsráðs fundaði 38 sinnum og eru fundargerðir á lokuðu vinnusvæði á vef samstarfsráðs.

Ýmis verkefni voru unnin á vegum samstarfsráðsins og nokkrir vinnuhópar störfuðu á þess vegum. Yfirlitt sátu fulltrúar ráðsins í þessum hópum en einnig voru dæmi um að einstaklingar utan ráðsins kæmu inn í vinnuna. Hér er yfirlit vinnuhópanna og verkefna á þess vegum.

Vinnuhópur um þarfir kennara og skólastjórna

Vinnuhópur var settur á laggirnar til að greina hverju þyrfti að sinna í starfsþróun kennara, skólastjórna og í þróun skólastarfs, byggt á kröfum í lögum, reglum og aðalnámskrám, stjórnvaldsákvörðunum skýrslum og málþingum. Unnar voru skýrslur fyrir leik-, framhalds- og tónlistarskóla sem birtar hafa verið. Einnig voru unnin drög að skýrslu fyrir grunnskóla en þau hafa enn ekki verið birt. Skýrslurnar: Faglegar kröfur til kennara og stjórna í tónlistarskólum / framhaldsskólum / leikskólum og breytingar á starfsumhverfi þeirra eru á vef samstarfsráðsins; <https://starfsthroukennara.is/fundargerdir-og-skyrslur/>.

Kynningarhópur

Hópnum var ætlað að kynna starf samstarfsráðsins úti í skólasamfélaginu og byggja upp ákveðin tengsl þarna á milli. Meginverkefni hópsins voru vefur samstarfsráðsins og Samspil 2018.

Vefur

Til að byrja með var vef fagráðs um símenntun og starfsþróun kennara lítillaga breytt þannig að

samstarfsráðið gat nýtt hann fyrir sitt starf. Síðar var vefurinn uppfærður hvað útlit varðar og lögð áhersla á að höfða til stærri hóps. Vefnum er ætlað að veita upplýsingar um starf ráðsins, geyma rafræn gögn þess og miðla áhugaverðu efni sem tengist starfsþróun kennara og skólastjórna. Vefslóðin er: <https://starfsthroukennara.is/>

Samspil

Samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólastjórna, Menntamiðja og stýrihópur um úttekkt á menntun fyrir alla stóð að verkefninu SAMSPILI 2018 sem snýst um starfsþróun. Verkefnið stóð yfir frá nóvember 2018 til febrúar 2019 og var ætlað þeim sem koma að skóla- og fræðslustarfi á öllum skólastigum um allt land.

Markmið Samspils 2018 var að þátttakendur fræddust um starfsþróun og nýjar kennsluáferðir og námstækni fyrir fjölbreytta nemendahópa um leið og þeir tækju þátt í að byggja upp öflug og kvik samskipti skólafólks á netinu og í raunheimum. Samspil 2018 á sér vef:

<http://samspil2018.menntamidja.is/>

Vinnuhópur um stoðkerfi I

Hópurinn vann að tillögum varðandi stoðkerfi við starfsþróun kennara og skólastjórna sem sendar voru rýnihópi um aðgerðir til að auka nýliðun í kennslu og sporna gegn brotthvarfi úr starfi. Greint var frá þessum tillögum í bréfi til rýnihópsins: <https://starfsthrounkennara.is/wp-content/uploads/2019/08/stodkerfi02april2018.pdf>

Hópurinn vann jafnframt tillögu að þróunarverkefni um starfsþróun kennara og skólastjórna, undirbjó verkefnið og kom því af stað. Hugmyndin og útfærsla verkefnisins byggir meðal annars á vinnu fagráðs um símenntun og starfsþróun kennara.

Þróunarverkefni

Samstarfsráðið setti af stað, haustið 2018, þróunarverkefni um stoðkerfi við starfsþróun kennara og skólastjórna sem mun standa til loka skólaárs 2019-2020. Markmið þróunarverkefnisins er að efla samfellu grunnmenntunar og starfsþróunar, auka tengsl innan skólakerfisins, auka áherslu á ráðgjöf og samstarf skóla og háskóla og styrkja skipulag starfsþróunar sem tekur mið af ígrundun, starfendarrannsóknun og menningu lærdómssamfélags. Í hnotskurn er þróunarverkefninu ætlað að skilgreina og útfæra stoðkerfi fyrir kennara, skóla og háskóla. Með því er mótað skipulag sem getur orðið fyrirmynd að stuðningi við innleiðingu á lærdómssamfélagi.

Fjórir skólar taka þátt í verkefninu: Leikskólinn Grænuvellir og Borgarhólsskóli (grunnskóli) á Húsavík ásamt Fjölbautaskóla Suðurnesja og Tónlistarskóla Reykjanesbæjar. Miðstöð skóla þróunar við Háskólann á Akureyri, Menntavísindasvið Háskóla Íslands og Listaháskóli Íslands veita skólunum faglegan stuðning í tengslum við verkefnið. Samhliða verkefninu er það metið af

utanaðkomandi sérfræðingum hvað framkvæmd og afurð varðar. (Sjá: <https://starfsthrounkennara.is/vidamikid-throunarverkefni-a-vegum-samstarfs-radsins/>)

Vinnuhópur um stoðkerfi II

Stór vinnuhópur var settur á laggirnar um stoðkerfi eða stuðning við starfsþróun kennara og skólastjórna á vormánuðum 2019. Hópurinn fjallaði um a) sjóði og aðra fjármögnun, b) menntayfirvöld, c) skólastjórnenndur og d) lærdómssamfélag og setti fram tillögur í tengslum við þessi atriði.

Nýliðunarhópur

Verkefni hópsins var meðal annars að greina nýliðun og brotthvarf úr kennarastétt, taka saman upplýsingar um rannsóknir á kennaranámi og vettvangsnámi, kanna ástæður nemenda fyrir vali í kennaranám og lyfta röddum nýliða auk þess að koma með tillögur um að efla nýliðun og finna leiðir til úrbóta.

Mikill samhljómur var í tillögum og áherslum í þeim gögnum sem hópurinn kynnti sér. Áberandi eru áherslur um samstillt átak mismunandi hagsmunadila; menntayfirvalda, sveitarfélaga, kennaramenntunarstofnana, skóla og stjórna og kennarasamtaka. Í sambandi við brotthvarf og nýliðun má segja að grunnstefið sé að:

- þróa hvatakerfi hjá LÍN,
- styðja við nýliða á markvissan hátt og byggja upp færni til starfstengdrar leiðsagnar á vettvangi,
- efla vettvangsnám og kennslufræðilega áherslu í kennaramenntun, sbr. launað starfsnámsár og
- auka aðkomu háskóla í starfsþróun kennara og skólastjórna.

Í mars 2018 kallaði mennta- og menningarmálaráðherra eftir tillögum að aðgerðaplani vegna nýliðunarvanda í kennarastétt. Starfshópurinn um nýliðun fór inn í það verkefni og skilaði ásamt fleirum tillögum til kostnaðargreiningar þá um vorið, sjá: <https://www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/fret-tir/stok-frett/2019/03/05/Nylidun-kennara-adgerdir-i-menntamalum/>

Vinnuhópur um háskóla

Hópurinn fjallaði um æskilega aðkomu háskóla að starfsþróun kennara og skólastjórna á öllum skólastigum ásamt í tónlistarskólum og mótaði tillögur þar að lútandi.

Háskólarnir hafa þegar byggt upp formlegt fyrirkomulag í kringum starfsþróun kennara og gegna mikilvægu hlutverki ekki síst í gegnum nám og rannsóknir. Einnig bjóða háskólar upp á fjölbreytt framhaldsnám fyrir starfandi kennara eins og formlegt nám í starfstengdri leiðsögn og skólastjórnum. Fjöldi rannsókna sem unnar eru innan háskólanna beinast að því að styðja við fag- og skólaþróun innan menntakerfa og skóla. Jafnframt veita háskólar ráðgjöf og styðja við rannsóknir kennara og stjórna á eigin starfi og mati á verkefnum tengdum skólaþróun. Ráðstefnur, málþing og útgáfa fræðiritra eru liður í þekkingarmiðlun og mikil eftirspurn er eftir ráðgjöf og fræðslu frá háskóla-samfélaginu. Ljóst má vera að háskólar hafa faglega burði til að taka þátt í starfsþróun kennara á vettvangi, en ýmsar hindranir standa í vegi fyrir því að þeir geti gert það af þeim krafti sem þeir hafa vilja og sýn til, sjá nánar á bls. 23. Niðurstöður vinnuhópsins má sjá á vef samstarfsráðsins; <https://starfsthrounkennara.is/wp-content/uploads/2019/09/haskoliLOKA.pdf>.

Hugtakið starfsþróun

Fagråd um símenntun og starfsþróun kennara setti fram eftirfarandi skilgreiningu á hugtakinu starfsþróun. Samstarfsráðið heldur þessari skilgreiningu. Skilgreiningin er í senn grundvöllur sameiginlegs skilnings á starfsþróun og stefnuvirkni. Hún felur í sér sameiginlega sýn á starfsþróun, fjölbreytni hennar og órjúfanlegt samhengi við fagmennsku og daglegt skólustarf.

Starfsþróun er samfelld meðvitað og mótað ferli sem leiðir til umbóta og jákvæðrar þróunar. Hún er beintengd daglegu starfi kennara með nemendum og skipulögð í kringum raunveruleg viðfangsefni starfsins. Hún hefur skýran tilgang og markmið og miðar að því að efla færni og þekkingu starfsfólks skóla og auka gæði í starfi. Hún á sér stað í faglegu lærdómssamfélagi, er augljós og samofin hluti daglegs starfs fagfólks skóla og ber einkenni af menningu samfélags í þróun. Hún felur m.a. í sér formlagt nám, innleiðingu í starf á fyrsta starfsári, námskeið, rannsóknir á eigin starfi, þátttöku í þróunarverkefnum, ráðgjöf, ráðstefnur, fræðilestur, skólaheimsóknir svo eitthvað sé nefnt. Stefnu- miðuð starfsþróun stuðlar að aukinni starfsánægju, hefur áhrif á árangur í starfi og minnkar líkur á kulnun eða brotthvarfi kennara úr starfi.

Starfsþróun og fagmennska

Í skilgreiningu fagráðsins á hugtakinu starfsþróun fólst stefnuvirkni; stefna um það í hverju starfsþróun felist og hversu fjölbreytt hún getur verið. Skilgreiningin endurspeglar fagmennsku. Samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólustjórnenda telur mikilvægt að skólustarf einkennist af faglegu verklagi og sé skipulagt þannig að kennarar og aðrir starfsmenn skóla búi við góðar starfsaðstæður, tíma og möguleika til samvinnu, ígrundunar og fjölbreyttrar menntunar og starfsþróunar. Slíkt fyrirkomulag einkenni allt daglegt starf og hafi sterkar tengingar út fyrir vegg skólans.

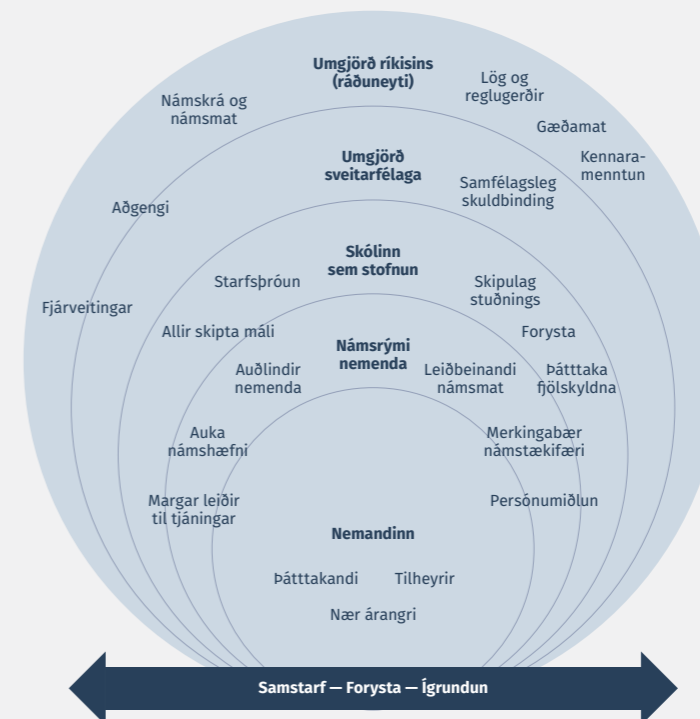
Þessi atriði samræmast að miklu leyti hugmyndafræði lærdómssamfélags, sem einmitt er nefnt í skilgreiningunni. Í óbirtri skýrslu frá 2019 eftir Birnu Maríu Svanbjörnsdóttur, Eddu Óskarsdóttur, Hermínu Gunnþórsdóttur, Laufeyju Petreu Magnúsdóttur, Rúnar Sigþórsson og Trausta Þorsteinsson, *Menntun fyrir alla – horft fram á veginn segir*:

Áherslumunur getur verið á einstökum skilgreiningum á hugtakinu lærdómssamfélag en samstaða virðist vera meðal fræðimanna um að mikilvægustu einkenni þess séu: sameiginleg ábyrgð á námi og árangri nemenda sem markmiða alls skólustarfs, sameiginleg sýn og gildi, starfsþróun og samvirk fagmennska sem birtist meðal annars í skipulegum félaga- stuðningi, teymiskennslu og lausnamiðaðri samræðu, ígrundun og þekkingarsköpun. Enn fremur má nefna stjórnskipulag og forystu sem setur umbætur á oddinn og leitast við að valdefla (e. empower) kennara sem umboðsmenn breytinga (e. agents of change) og skapa þeim starfsumhverfi sem miðar að tengsla- myndun og samvinnu (DuFour og Fullan, 2013; Hargreaves og Fullan, 2012). Þannig er hugmyndafræði lærdómssamfélaga nátengd hugmyndum um fagmennsku og starfsþróun en sýnt hefur verið fram á að það eru kennarar og stjórnendur sem eru skuldbundnir hugmyndafræðinni sem einkum stuðla að varanlegum breytingum og námi (Fullan og Hargreaves, 2016).

Eftirfarandi myndir sýna ólíka undirstöðupætti í lærdómssamfélagi. Það sem allt snýst um er nám nemenda. Til þess að sem bestur árangur náist þarf markviss vinnubrögð, fjölbreytt sjónarhorn, samvinnu fólks og þátttöku ólíkra aðila.

Brotalínan markar skóla sem lærdómssamfélag. Myndin er byggð á fyrirmynd úr skýrslunni: *What makes a school a learning organisation?*¹

Nemendur eru innsti kjarninn í skólustarfi sem einingar skólakerfisins hverfast utan um. Myndin er byggð á mynd í doktorsritgerð Eddu Óskarsdóttur, 2017.²

¹What makes a school a learning organisation? A guide for policy makers, school leaders and teachers – bls. 1. OECD. Sjá: <http://www.oecd.org/education/school/school-learning-organisation.pdf>

²Edda Óskarsdóttir. (2017). *Skipulag stuðnings í skóla án aðgreiningar: fagleg sjálfsrýni*. Doktorsrannsókn. <https://opinvisindi.is/bitstream/handle/20.500.11815/388/Edda%20O%CC%81skarsdo%CC%81ttir%20final.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Starfsþróun og tækni

Upplýsingatækni og netmiðlar hafa margs konar áhrif á nám, kennsluhætti og skólastarf. Þetta birtist í viðfangsefnum nemenda, því hvernig nám fer fram, miklu magni upplýsinga og auknum tækifærum til samskipta.

Eðlilega þurfa kennarar og skólastjórnendur að fylgjast með og efla þekkingu sína á tækni sem tengist beint námi nemenda. Vísbendingar eru um að töluverðar breytingar verði á komandi árum og þurfa kennarar og skólastjórnendur að vera vel í stakk búnir til að takast á við áskoranir sem þeim fylgja.

En burtséð frá áhrifum tækninnar á nám nemenda hefur hún bein áhrif á störf kennara og skólastjórnenda. Samfélagsmiðlar eru til dæmis í auknum mæli umgjörð fyrir starfsþróun þeirra. Með hjálp samfélagsmiðla geta kennarar og skólastjórnendur aflað fanga eða deilt reynslu sinni og þekkingu. Kennarar hafa sem dæmi komið sér upp ófáum facebook-hópum og umræðurásum á twitter.

Farvegurinn getur bæði verið mjög markviss og formlegur eða sveigjanlegri og nær grasrótinni.

Menntamiðja hefur á undanförunum árum sýnt umtalsvert frumkvæði í því að styðja við og halda utan um fjölbreytt veflæg starfssamfélög kennara, sjá <http://menntamidja.is/>. Með veflægu starfssamfélagi er átt við rafræna umgjörð um samskipti fólks og nám. Þar er lögð áhersla á tengsl fræðasamfélagsins við starfsvettvang. Dæmi um verkefni er SAMSPIL 2018, en Menntamiðja, samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólastjórnenda og stýrihópur um úttekt á menntun fyrir alla stóð að verkefninu sem snerist um starfsþróun. Sjá nánar bls. 9.

Samstarfsráðið telur mikilvægt að gefa tækninýjungum í starfi nemenda, kennara og skólastjórnenda sérstakan gaum. Fólk þarf að læra að vera gagnrýnið á tæknina en jafnframt opið. Máttur tækninnar er mikill, meðal annars kennslufræðilega, og hún á sér margar hliðar, sem mikilvægt er að kanna og nýta á faglegan og meðvitaðan hátt.

Tillögur samstarfsráðs

Hér er farið yfir tillögur samstarfsráðs og sett fram framtíðarsýn þess um viðkomandi atriði. Greint er frá þeim hindrunum sem tillögunum er ætlað að mæta og aðgerðum sem lagt er til að farið verði í.

Menntun er hornsteinn samfélags. Ábyrgð ríkis og sveitarfélaga er mikil enda móta þau lagaramma og skipulag menntakerfisins ásamt því að fjármagna það. Stjórnvöld fjármagna og vinna að því að tryggja góða skóla og menntun, frá upphafi leikskóla til loka framhaldsskóla og í tónlistarskólum. Stjórnvöld bera ábyrgð á því að fullgilda, innleiða og að hafa eftirlit með framkvæmd alþjóðlegra sáttmála sem Ísland hefur undirgengist um farsæld og rétt barna og ungmenna til menntunar. En kennarar og skólastjórnendur eru í lykilhlutverki við framkvæmd og útfærslu skólastarfs. Mikilvægi faglegs starfs þeirra er óumdeilt. Segja má að fagmennska og starfsþróun séu samofin. Ákvæði sem setja ramma um starf og hlutverk kennara og starfsþróun er að finna í lögum, aðalnámskrám og ýmsum reglugerðum. Skýrustu ákvæðin um starfsþróun eru þó í kjarasamningum kennara og skólastjórnenda. Í lögum um leikskóla og grunnskóla eru almenn ákvæði um símenntun kennara og stjórnenda og símenntunaráætlanir. Í lögum um grunnskóla og framhaldsskóla er fjallað um námsleyfi og námsorlof kennara og skólastjórnenda. Ekki er fjallað um starfsþróun í lögum um tónlistarskóla.

Menntayfirvöld; ríki og sveitarfélög, fara með ákvörðunarvald og eru stefnumótandi í menntamálum. Gengið er út frá því að rekstraraðilar sem fá leyfi til að reka skóla beri ábyrgð á að starfsfólk þeirra stundi starfsþróun og fái tækifæri til hennar til jafns við skóla sem starfa í umboði ríkis og sveitarfélaga.

1. Mennta- og menningarmálaráðuneyti, sveitarfélög, stefna og löggjöf

Þáttur starfsþróunar í stjórnenda- og kennarastarfinu er ekki skýr í lögum og reglugerðum og aðstæður fólks eru misjafnar til að sinna þessum þætti, t.d.

út frá skólastigi eða skólagerð. Þetta veldur því að starfsþróun verður ekki nógu markviss. Rekstraraðilar, skólastjórnendur og kennarar kalla allir eftir ákvæðum um starfsþróun kennara og skólastjórnenda. Menntastefna ætti að innihalda stefnu um starfsþróun kennara og skólastjórnenda sem síðan endurspeglast í stefnu skólanna.

Þegar settar eru fram stefnur í menntamálum af hálfu stjórnvalda, þeim breytt, gefin út ný námskrá eða unnið að átaksverkefnum hefur oft vantað upp á eftirfylgni og fræðslu til þeirra sem eiga að framfylgja málum. Þetta hefur orðið til þess að árangur stefnunnar verður ekki eins góður og skildi. Þessu til stuðnings má nefna að í TALIS könnun árið 2018, sem lögð var fyrir kennara á unglingsstigi, kemur fram að þeim þykir meðal annars vanta fræðslu um aðalnámskrá þegar þeir voru spurðir út í hvers konar starfsþróun skorti.

Framtíðarsýn samstarfsráðs um ábyrgð og skyldur ríkisins og sveitarfélaga

Starfsþróun kennara- og skólastjórnenda verði hluti af menntastefnu ríkisins og sveitarfélaga og birtist sömuleiðis í stefnu skólanna. Ríkið taki á sig aukna ábyrgð varðandi starfsþróun kennara og skólastjórnenda. Mennta- og menningarmálaráðuneyti hafi yfirsýn yfir málaflokkinn og beri ábyrgð á stefnumótun og eftirliti. Ráðuneytið láti gera reglulegt stöðumat og hlutist til um endurbætur varðandi starfsþróun kennara og skólastjórnenda.

Tillaga 1.1

Sett verði í lög ákvæði um starfsþróun kennara og skólástjórna leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskóla, með áherslu á að starfsþróun sé hluti af starfi kennara og skólástjórna. Ákvæði þessi verði samræmd að svo miklu leyti sem eðlilegt getur talist fyrir ólíkar skólagerðir og skólástig.

Aðgerðir: Mennta- og menningarmálaráðuneyti vinni drög að frumvarpi til breytinga á menntalögum í samráði við hagsmunaaðila þar sem skýrt verði kveðið á um starfsþróun kennara og skólástjórna. Við þá vinnu verði horft til þeirra gagna sem aflað hefur verið í vinnu samstarfsráðs og fyrirbyggjandi skilgreiningar um starfsþróun kennara og skólástjórna.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið.

Fjármögnun: Kostnaður vegna gerðar frumvarps greiðist af ríkinu en kostnaðarmat á áhrifum laganna fari fram jafnhliða vinnu við gerð frumvarpsins.

Tímarammi: 2020-2021.

Afurð: Lagaákvæði um rétt og skyldur kennara og skólástjórna í leik- grunn-, framhalds- og tónlistarskólum til starfsþróunar.

Tillaga 1.2

Ávallt sé gert ráð fyrir starfsþróun kennara, skólástjórna og annarra starfsmanna skóla í tengslum við innleiðingu stefnu í menntamálum og breytingar á henni, til að tryggja framgang hennar og breytinganna.

Aðgerð: Aðgerðaáætlanir um innleiðingu séu unnar samhliða stefnumótun í menntamálum og feli ávallt í sér starfsþróun kennara og skólástjórna eða þeirra sem við á. Ráðuneytið geri reglulega úttektir á innleiðingu á stefnumótunum.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneyti í samvinnu við hagsmunaaðila.

Fjármögnun: Mennta- og menningarmálaráðuneyti. Kostnaðarmat fari fram samhliða gerð stefnu hverju sinni.

Tímarammi: Hugað sé að þessu strax í byrjun stefnumótunar, áætlunar eða endurskoðunar námskrár.

Afurð: Vel innleiddar stefnur.

Tillaga 1.3

Sveitarfélög og aðrir rekstraraðilar skóla leggi áherslu á að stefna þeirra um starfsþróun kennara og skólástjórna verði hluti af skólástefnu þeirra leik-, grunn- og tónlistarskóla sem þau reka.

Aðgerð: Rekstraraðilar skóla endurskoði skólástefnur sínar og tryggi að þar sé kveðið á um starfsþróun kennara og skólástjórna.

Ábyrgðaraðilar: Sveitarfélög í samstarfi við leik-, grunn- og tónlistarskóla.

Fjármögnun: Kostnaðarmat fari fram jafnhliða gerð skólástefnu hverju sinni.

Tímarammi: 2020-2021.

Afurð: Starfsþróun kennara og skólástjórna verður skilgreind í skólástefnum allra sveitarfélaga og þeirra skóla sem þau reka.

Tillaga 1.4

Mennta- og menningarmálaráðuneyti og aðrir rekstraraðilar skóla leggi áherslu á að stefna þeirra um starfsþróun kennara og skólástjórna verði hluti af skólástefnu þeirra framhalds- og tónlistarskóla sem þau reka.

Aðgerð: Rekstraraðilar skóla endurskoði skólástefnur sínar og tryggi að þar sé kveðið á um starfsþróun kennara og skólástjórna.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið í samstarfi við framhalds- og tónlistarskólana.

Fjármögnun: Kostnaðarmat fari fram jafnhliða gerð skólástefnu hverju sinni.

Tímarammi: 2020-2021.

Afurð: Starfsþróun kennara og skólástjórna verður skilgreind í skólástefnum allra framhaldsskóla og þeirra tónlistarskóla sem ríkið rekur.

2. Skólalþjónusta þvert á skólástig og skólagerðir

Mikill munur er á björgum og tækifærum til starfsþróunar milli sveitarfélaga þar sem þau eru missterk hvað varðar fjárhagslega stöðu, íbúafjölda og faglega burði. Að framhaldsskólar séu reknir af ríkinu og flestir aðrir skólar af sveitarfélögum getur flækt eðlilegt samstarf á milli skólástiga og eins aðkomu annarra menntastofnana á svæðinu, til dæmis

skólaskrifstofa og háskólasetra, að starfsþróun allra kennara og skólástjórna.

Framtíðarsýn samstarfsráðs um skólalþjónustu

Allir skólar; leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskólar, hafi aðgang að ráðgjöf og leiðsögn á sínum svæðum/landshluta, þar sem starfsþróun verði eitt af forgangsverkefnum. Ríki og sveitarfélög skipuleggi í sameiningu stuðningskerfi við starfsþróun kennara og skólástjórna þvert á stjórn-sýslustig og tryggi fjármagn og aðgengi allra kennara og skólástjórna að starfsþróun óháð búsetu, skólástigi og skólagerð.

Tillaga 2.1

Ríki og sveitarfélög tryggi í sameiningu að allir skólar hafi greiðan aðgang að ráðgjöf og stuðningi til starfsþróunar. Við skipulag og útfærslu verði stutt við faglegt samstarf og sérstaklega hugað að tengslum við aðrar menntastofnanir á svæðinu svo sem símenntunarmiðstöðvar, háskóla, fræða- og háskólasetur. Skólalþjónusta, óháð rekstraraðilum skóla sem þjónar öllum skólástigum og skólagerðum með samræmdum hætti meðal annars á sviði starfsþróunar, verði tryggð og skilgreind í lögum eða reglugerð.

Aðgerð: Reglugerð um skólalþjónustu verði endurskoðuð og gerðar nauðsynlegar laga- breytingar til að tryggja svæðisbundna skilgreinda skólalþjónustu fyrir leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskóla, þar sem áhersla er á ráðgjöf og stuðning við starfsþróun kennara og skólástjórna. Komið verði á laggirnar samstarfi um heildarskipulag sérfræðiþjónustu fyrir öll skólástig og skólagerðir þvert á stjórn-sýslustig. Gætt verði að jafnræði kennara hvað varðar aðgengi að starfsþróunartækifærum.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og aðra hagsmunaaðila.

Fjármögnun: Kostnaður vegna endurskoðunar reglugerðar eða laga greiðist af ríkinu. Kostnaðarmat vegna skólalþjónustu til framtíðar verði unnið samhliða þeirri vinnu.

Tímarammi: 2020-2022

Afurð: Skilgreind skólalþjónusta fyrir öll skólástig og skólagerðir og tryggt samstarf aðila.

3. Menntamálastofnun

Hlutverk Menntamálastofnunar er útlistað í lögum en þar er lítið komið inn á starfsþróun kennara og skólástjórna. Fræðsla til sveitarfélaga og skóla í tengslum við verkefni stofnunarinnar þyrfti að vera öflug og markviss. Án góðrar tengingar er hætt á að skapast gjá sem kemur í veg fyrir að starf stofnunarinnar skili sér á árangursríkan hátt inn í skólakerfið.

Framtíðarsýn samstarfsráðs um starfsþróun á vegum Menntamálastofnunar

Starfsþróun kennara og skólástjórna verði órjúfanlegur þáttur í þeim verkefnum sem eru í umsjón Menntamálastofnunar. Stofnunin tryggi jafnræði í starfsþróun á landsvísi tengt verkefnum sínum. Jafnframt dragi stofnunin saman upplýsingar í samráði við fræðslufirvöld um mögulega þörf fyrir starfsþróun kennara og skólástjórna út frá niðurstöðum kannana og rannsókna sem stofnunin tengist auk þess að miðla þekkingu og niðurstöðum úr þeim.

Tillaga 3.1

Menntamálastofnun bjóði kennurum og skólástjórnum tækifæri til starfsþróunar í tengslum við verkefni stofnunarinnar og kannanir á hennar vegum. Stofnunin útfæri mögu-leika til starfsþróunar í samstarfi við háskóla, sveitarfélög og aðra aðila eftir því sem við á.

Aðgerð: Skipulögð verði í auknum mæli fræðsla til sveitarfélaga, kennara og skólástjórna í tengslum við verkefni Menntamálastofnunar, meðal annars í tengslum við útgáfu á nýju náms-efni, innleiðingu aðalnámskrár og annarrar stefnumótunar, námsmat, notkun prófa og matstækja. Einnig verði skipulögð viðeigandi starfsþróun og stuðningur við skóla í tengslum við eftirfylgni ytra mats og niðurstöður inn- lendra og alþjóðlegra rannsókna og kannana.

Ábyrgðaraðilar: Menntamálastofnun

Fjármögnun: Gert verði ráð fyrir starfsþróun í kostnaðaráætlunum vegna verkefna Menntamálastofnunar.

Tímarammi: 2020-2023

Afurð: Skilgreint og skýrt starfsþróunarhlutverk Menntamálastofnunar.

4. Kennararáð og samstarf aðila

Samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólustjórnenda ásamt forvera þess, fagráði um símenntun og starfsþróun kennara, hafa með starfi sínu sannað gildi sitt sem mikilvægur samstarfsvettvangur ólíkra aðila um starfsþróun. Innan þessara ráða hafa hugmyndir náð að þroskast í samneyti við helstu hagsmunaaðila sem koma að starfsþróun kennara og skólustjórnenda. Það er vænlegt til árangurs. Áhrifa af starfinu gætir víða. Mikilvægt er að halda samtalinu áfram með formlegum hætti. Samstarfsvettvangur af þessu tagi er mikilvægur hluti af stoðkerfi við starfsþróun kennara og skólustjórnenda.

Í lögum um menntun, hæfni og ráðningu kennara og skólustjórnenda nr. 95/2019 er kveðið á um stofnun kennararáðs sem meðal annars fari með málefni starfsþróunar kennara og skólustjórnenda. Tryggja þarf að kennararáð taki við öllum verkefnum samstarfsráðs.

Framtíðarsýn samstarfsráðs um samstarf aðila um starfsþróun kennara og skólustjórnenda

Öflugur samstarfsvettvangur ríkis, sveitarfélaga, háskóla og Kennarasambands Íslands sem fjallar um starfsþróun kennara og skólustjórnenda verði tryggður til framtíðar.

Tillaga 4.1

Starfstími samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólustjórnenda verði framlengdur þar til málefnum þess hefur verið komið í farveg innan kennararáðs.

Tillaga 4.2

Kennararáði verði falið að vinna áfram með öll málefni og tillögur samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólustjórnenda, þar með talið eftirfylgni með þróunarverkefni samstarfsráðs og utanumhald um vefinn starfsthroukennara.is.

Samstarf um starfsþróun kennara og skólustjórnenda þarf að lúta að yfirsýn yfir þróun og stefnumótun í starfsþróun, öflun upplýsinga um hana, að leiða umræðu og miðla til skólasamfélagsins, t.d. í gegnum vefinn starfsthroukennara.is. Auk þess verði ráðið menntayfirvöldum og öðrum aðilum til ráðgjafar um málefni er varða starfsþróun.

Aðgerð: Starfstími samstarfsráðs um starfsþróun kennara og skólustjórnenda nái til þess tíma er málefnum þess hefur tryggilega verið komið fyrir hjá kennararáði og það verði leiðandi í umræðu um starfsþróun.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið, í samstarfi við hlutaðeigandi aðila.

Fjármögnun: Ríkið - fjármögnun kennararáðs er skilgreind í fjárlögum.

Tímarammi: 2020 – til frambúðar.

Tillaga 4.3

Samstarfsnet um starfsþróun kennara og skólustjórnenda verði sett á fót. Kennararáð verði leiðandi í stofnun og vinnu netsins.

Með samstarfsneti er átt við formlega samvinnu þeirra er styðja við, veita og skipuleggja og nýta fræðslu og ráðgjöf fyrir kennara og skólustjórnendur. Hér er til dæmis átt við háskóla sem mennta kennara, skólaskrifstofur, skóla og fagfélög kennara. Með því að leggja saman krafta og skipta með sér verkum má búast við enn betri árangri. Nú þegar hefur verið mótað ákveðið fyrirkomulag í háskólum, skólaskrifstofum og víðar. Með samstarfsnetinu er stutt við það starf sem þegar er til staðar en jafnframt mótaður vettvangur til að koma málefninu á enn betra skrið.

Aðgerð: Kennararáð stofni og verði leiðandi í samstarfsneti um starfsþróun.

Ábyrgðaraðilar: Kennararáð.

Fjármögnun: Aðilar samstarfsnets kosti aðkomu sína að því.

Tímarammi: 2020 – til frambúðar.

Afurð: Öflugt samstarfsnet um starfsþróun kennara og skólustjórnenda.

5. Háskólar sem mennta kennara og skólustjórnendur

Háskólar koma á margan hátt að starfsþróun kennara og skólustjórnenda og gegna þar mikilvægu hlutverki ekki síst í gegnum nám og rannsóknir. Jafnframt veita háskólar ráðgjöf og styðja við rannsóknir kennara og stjórnenda á eigin starfi og mati á verkefnum tengdum skólaþróun. Háskólar hafa faglega burði til að taka þátt í starfsþróun kennara á vettvangi, en ýmsar hindranir standa í vegi fyrir því að þeir geti gert það af þeim krafti sem þeir hafa vilja og sýn til. Þessar hindranir eru eftirfarandi:

- Hlutverk háskóla í starfsþróun á vettvangi er óskýrt og ómarkvisst.
- Í lögum um opinbera háskóla nr. 85/2008 er ekki tilgreint með beinum hætti að verksvið háskóla-kennara skuli beinast að starfsþróun kennara og skólustjórnenda á vettvangi.
- Ekki er gert ráð fyrir sérstöku fjármagni til háskóla vegna stuðnings við starfsþróun kennara á vettvangi.
- Stuðningur við starfsþróun kennara er ekki formlega skilgreindur í vinnumatskerfi háskólanna.

Framtíðarsýn samstarfsráðs um þátt háskólanna í starfsþróun kennara og skólustjórnenda

Stuðningur við starfsþróun kennara og skólustjórnenda sé eitt af lögbundnum hlutverkum háskóla sem mennta kennara. Háskólar hafi fjármagn til að taka markvisst þátt í starfsþróun á vettvangi. Hlutverk háskóla í starfsþróun á vettvangi sé skýrt. Aðkoma háskólakennara að starfsþróun kennara og skólustjórnenda verði metin og skilgreind í vinnumatskerfi háskólanna.

Tillaga 5.1

Háskólum, sem mennta kennara og skólustjórnendur, verði formlega ætlað að koma að starfsþróun kennara og skólustjórnenda á vettvangi.

Aðgerð: Skoðað verði hvaða breytingar þurfi að gera, mögulega á samningum ráðuneytis við

háskóla, lögum eða reglugerðum, þannig að skýrt verði að háskólunum sé ætlað að koma að starfsþróun kennara og skólustjórnenda á vettvangi.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið í samvinnu við háskóla.

Fjármögnun: Gert er ráð fyrir að aðilar kosti vinnu sinna sérfræðinga í verkefninu. Kostnaðarmat verði unnið jafnhliða. Komi til breytinga á lögum eða reglugerðum greiðir ríkið þann kostnað.

Tímarammi: 2020 – 2021.

Afurð: Formleg skilgreining á hlutverki háskóla í starfsþróun kennara og skólustjórnenda.

Tillaga 5.2

Aukið verði fjármagn til háskólanna sem eyrnamerkt er aðkomu þeirra að starfsþróun kennara og skólustjórnenda.

Aðgerð: Kostnaðarmat og fjármagn skilgreint vegna starfsþróunarhlutverks háskóla.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið, fjármálaráðuneytið og háskólarnir.

Fjármögnun: Fjárlög og deililíkan háskóla.

Tímarammi: 2020 – 2021.

Afurð: Fjármagn vegna starfsþróunarhlutverks háskóla skilgreint.

Tillaga 5.3

Háskólar móti stefnu um aðkomu sína að starfsþróun kennara og skólustjórnenda í samvinnu við hlutaðeigandi.

Samstarfsráð um starfsþróun kennara og skólustjórnenda hefur staðið fyrir þróunarverkefni um uppbyggingu stoðkerfis til starfsþróunar. Meðal grunnstoða þessa verkefnis er samstarf háskóla og skóla varðandi starfsþróun og skólaþróun. Við stefnumótunina verði horft til þess þróunarverkefnis.

Aðgerð: Starfshópar innan háskólanna móti stefnu, eða endurskoði stefnu sem fyrir er, varðandi aðkomu háskólanna að starfsþróun á vettvangi.

Ábyrgðaraðilar: Háskólar.

Fjármögnun: Háskólar og hlutaðeigandi.

Tímarammi: 2020 – 2021.

Afurð: Stefna um aðkomu háskóla að starfsþróun kennara og skólustjórnenda.

Tillaga 5.4

Samstarf og ráðgjöf um starfsþróun kennara og skólástjórna verði skilgreind sem hluti af starfskyldum háskólakennara sem mennta kennara og skólástjórna. Æskilegt væri að þessi vinna félli undir kennslu og rannsóknarhluta háskólakennara og væri skilgreind í stigamatskerfi akademískra starfsmanna.

Hafa ber í huga að ekki koma allir kennarar í háskólum sem mennta kennara beint að starfsþróun kennara og skólástjórna.

Aðgerð: Starfshópur innan háskólanna verði settur á fót sem útfæri nauðsynlegar breytingar.

Ábyrgðaraðilar: Háskólarnir og stéttarfélag háskólakennara.

Fjármögnun: Háskólar.

Tímarammi: 2020 – 2021.

Afurð: Ráðgjafarhlutverk háskólakennara skilgreint í stigamatskerfi háskóla.

6. Fjármagn til starfsþróunar kennara og skólástjórna

Í dag er ójafnræði í kerfinu milli skólástiga og skólagerða varðandi aðgengi að sjóðum til stuðnings við starfsþróun. Einnig er ósamræmi í reglum sjóða um notkun fjármagns milli skólástiga og -gerða. Munurinn er hvað skýrastur hvað varðar tíma til starfsþróunar eftir skólástigum en samkvæmt kjarasamningum er tónlistarskóla-, grunnskóla- og framhaldsskólakennurum ætlaður ákveðinn tími til starfsþróunar á meðan kennarar leikskóla hafa ekki skilgreindan tíma til starfsþróunar. Til eru nokkrir sjóðir sem styðja við starfsþróun og aðra eflingu skólastarfs. Þeir hafa ólíkan tilgang og fjármagn hver um sig. Jafna þarf aðstæður og möguleika kennara og skólástjórna til starfsþróunar í daglegu starfi óháð skólástigi, skólagerð, búsetu, faggrein, námssviði og starfsreynslu. Brýnt er að kennarar og skólástjórna geti sinnt starfsþróun hvort sem er samhliða kennslu eða utan starfstíma skóla.

Í úttektarskýrslu Evrópumíðstöðvar um nám án aðgreiningar og sérþarfir (2017) kemur fram að aðferðirnar sem nú eru notaðar til að fjármagna símenntun og faglega starfsþróun eru almennt ekki taldar hagkvæmar (sjá: <https://www.stjornarradid.is>

[is/lisalib/getfile.aspx?itemid=cca962f5-be4f-11e7-9420-005056bc530c](https://lisalib/getfile.aspx?itemid=cca962f5-be4f-11e7-9420-005056bc530c)). Í greiningu sem Reykjavíkurborg lét gera 2019 á úthlutunum úr stærstu starfsþróunarsjóðum sem þjóna grunnskólum kemur fram að mjög mikill munur er á því eftir skólum hversu margar umsóknir þeir senda í stærstu sjóðina (sjá: https://fundur.reykjavik.is/sites/default/files/agenda-items/160_1.1_starfsthroun_i_grunnskolum_reykjavikur_skyrsla_lokadrog_april_2019.pdf)

Rannsóknarmiðstöð Háskólans á Akureyri vann skýrsluna Starfsþróun kennara - greining á sjóða-umhverfi fyrir fagræð um símenntun og starfsþróun kennara (2014). Markmiðið var að varpa ljósi á hvaða tækifæri kennarar og skólástjórna hefðu til starfsþróunar og hversu miklum fjármunum væri úthlutað til hennar. Greiningin tók til sjóða sem standa leik-, grunn-, framhalds- og tónlistarskólakennurum til boða, skólástjórnum og ráðgjöfum. Í skýrslunni fæst góð mynd af því hvaða sjóðir styðji við starfsþróun kennara og skólástjórna, hvers konar starfsþróun er styrkt og hversu miklum fjármunum var varið í málaflökkinn árin 2012 og 2013. Þar kemur fram munur á milli skólástiga og skólagerða hvað varðar möguleika á styrkjum til starfsþróunar og í hvaða þætti starfsþróunar þeir geta sótt í sjóðina. (Sjá: https://www.rha.is/static/files/Rannsóknir/2014/starfsthroun-kennara-greining-sjoda_13.02.15.pdf)

Framtíðarsýn samstarfsráðs um fjármögnun starfsþróunar kennara og skólástjórna

Fjármögnun til stuðnings við starfs- og skólá- þróun þvert á skólástig og skólagerðir verði tryggð. Allir kennarar hafi jafnt aðgengi að fjármagni og jöfn tækifæri til starfsþróunar.

Tillaga 6.1

Fjármögnun starfsþróunar kennara og skólástjórna verði tekin til gagnarrar endurskoðunar í samvinnu aðila með það að markmiði að jafna aðgengi kennara og skóla að fjármagni og tækifærum til starfsþróunar óháð staðsetningu og þvert á skólástig og skólagerðir, samræma reglur um notkun fjármagns og skoða hvernig best megi nýta það til

starfsþróunar í framtíðinni þannig að allir kennarar hafi tíma og rými til að sinna starfsþróun sinni.

Aðgerð: Stofnaður verði starfshópur undir stjórn mennta- og menningarmálaráðuneytisins. Hann skoði allt flæði fjármagns ríkis og sveitarfélaga til starfsþróunar, alla sjóði sem styðja við starfsþróun kennara og skólástjórna og sjóði sem ekki eru skilgreindir sem starfsþróunarsjóðir s.s. Sprotasjóð og Þróunarsjóð námsgagna. Skoða þarf hvort auka þurfi fjármagn til starfsþróunar eða hvort innan kerfisins sé hæfilegt fjármagn.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneytið, Samband íslenskra sveitarfélaga og Kennarasamband Íslands.

Fjármögnun: Gert er ráð fyrir að aðilar kosti vinnu sinna sérfræðinga í verkefninu. Kostnaðarmat tillagna hópsins verði unnið jafnhliða vinnu við endurskoðunina.

Tímarammi: 2020-2021.

Afurð: Öflugur fjárhagslegur stuðningur við starfsþróun kennara og skólástjórna og jöfn tækifæri kennara og skólástjórna til starfsþróunar.

7. Skólástjórna

Skólástjórna hafa lögboðið faglegt forystu- hlutverk til að styðja nám og starfsvöxt eða starfsþróun á öllum stigum skólastarfsins. Auk þess sinna skólástjórna fjármálum, rekstri, mannauðsmálum og ýmis konar skýrslugerð.

Þegar skoðað er hvernig íslenskir skólástjórna á unglíngastigi grunnskóla svara TALIS 2018 kemur í ljós að mun lægra hlutfall þeirra hefur á síðasta ári sótt formlegt nám sem lýkur með prófgráðu, en kollegarnir í öðrum löndum. Um 55% þeirra hefur lokið meistaraáráðu. Stjórnaendurnir eru þó engir eftirbátar annarra, nema síður sé, þegar kemur að þátttöku í ýmsum námskeiðum og málstofum sem tengjast faggreinum, uppeldisfræðilegum viðfangsefnum, menntamála- og stjórna. Skólástjórna hérlendis upplifa sterkari þörf en skólástjórna annars staðar fyrir starfsþróun sem tengist því að læra að fylgjast með kennslu og veita endurgjöf sem skilar árangri. Þetta er aðalmerki góðra stjórna í lærdómssamfélagi.

Aðspurðir um hindranir á vegi skólástjórna til starfsþróunar er algengast að íslenskir skólástjórna nefni að hún stangist á við vinnutíma og það sé enginn hvati til að taka þátt í slíkum verkefnum. Algengara er hérlendis að skólástjórna telji að það sem er í boði sé ekki viðeigandi (sjá: https://mms.is/sites/mms.is/files/vefutgafa_-_talis_2019.pdf).

Mikill tími skólástjórna fer í að sinna fjármálum, rekstri, mannauðsmálum og ýmis konar skýrslugerð og kemur það í veg fyrir að þeir geti sett nægan tíma í hið eiginlega faglega forystu- hlutverk. Þetta kemur víða fram í rannsóknunum en jafnframt í skýrslum um faglegar kröfur og starfsumhverfi í leik- og tónlistarskóla sem samstarfsráðið vann að, sjá: <https://starfsthrounkennara.is/fundargerdir-og-skyrslur/>.

Framtíðarsýn samstarfsráðs varðandi hlutverk skólástjórna í starfsþróun kennara

Skólástjórna á öllum skólástigum og skólagerðum veita faglega forystu og hafa til þess bæði forsendu og svigrúm. Þannig eru þeir faglegir leiðtogar sem:

- styðja við uppbyggingu lærdómssamfélags
- styðja við starfsþróun kennaranna og annars starfsfólks innan skólans
- eru í samstarfi við stofnanir og aðra skóla.

Tillaga 7.1

Áhersla verði lögð á að allir skólástjórna hafi menntun sem styður við leiðtogahlutverk þeirra. Tryggja þarf starfsþróunartækifæri fyrir skólástjórna allra skólástiga og skólagerða um land allt sem miðast sérstaklega við starf þeirra, einkum faglega forystu og uppbyggingu lærdómssamfélags í skólum.

Aðgerð: Háskólar, í samvinnu við félag skólástjórna, og Samband íslenskra sveitarfélaga og skólaskrifstofur þróa sértæk starfsþróunartilboð fyrir skólástjórna um leiðtogahlutverk þeirra.

Ábyrgðaraðilar: Háskólar í samvinnu við félag skólástjórna og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Fjármögnun: Gert er ráð fyrir að aðilar kosti vinnu sinna sérfræðinga í verkefninu. Kostnaðargreining fari fram samhliða vinnunni.

Tímarammi: 2020 –

Afurð: Öflugt starfsþróunartilboð fyrir skólustjórnendur um leiðtogahlutverk þeirra.

Tillaga 7.2

Hlutverk skólustjórnenda verði skoðað með það í huga að styrkja ábyrgð þeirra á starfsþróun kennara og sem faglegra leiðtoga innan skólanna. Skoðað verði hvort skýra þurfi þessa ábyrgð frekar í lögum og reglugerðum.

Aðgerð: Starfshópur verði settur á fót um endurskoðun / endurskilgreiningu á starfi skólustjórnenda. Leitað verði ráðgjafar háskólasamfélagsins varðandi faglegra forystu og uppbyggingu lærdómssamfélaga.

Ábyrgðaraðilar: Mennta- og menningarmálaráðuneyti í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og félag skólustjórnenda.

Fjármögnun: Kostnaðarmat þarf að fara fram jafnhliða vinnunni, en gert er ráð fyrir að aðilar kosti aðkomu sína að endurskoðuninni.

Tímarammi: 2020 – 2021.

Afurð: Skilgreint hlutverk skólustjórnenda í starfsþróun kennara innan skólanna.

8. Starfsþróun í skólum landsins

Á undanförunum árum hefur skólustarf þróast í ríkari mæli í átt að lærdómssamfélagi, sem gerir kröfur um sterka liðsheild og virka þátttöku allra í umbóta- og þróunarstarfi.

Lærdómur af TALIS 2013 er meðal annars að kennarar sem taka þátt í starfsþróun hafa meiri trú á að starf þeirra skili árangri. Samkvæmt TALIS 2018 telja íslenskir kennarar á unglíngastigi helstu hindranir starfsþróunar vera þá að hún rekist á við vinnutímamann og að það sé enginn hvati til að taka þátt í starfsþróun. Benda má á í þessu sambandi að samkvæmt núgildandi kjarasamningum grunnskólakennara er nýtt ákvæði um persónuálag vegna lokinna ECTS eininga. Einnig er í kjarasamningum grunnskóla-, framhaldsskóla- og tónlistarskólakennara ætlaður ákveðinn tími til starfsþróunar á meðan kennarar leikskóla hafa ekki skilgreindan tíma til starfsþróunar.

Einnig kemur fram í TALIS 2018 að minna er um það meðal íslenskra kennara á unglíngastigi en kennara annarra landa, að þeir þjálfuðu eða fylgdust með kennslu samkennara og/eða greindu eigin kennslu í formlega skipulögðu samstarfi í skólanum. Þetta eru dæmigerð vinnubrögð í lærdómssamfélagi. Sjá nánar um niðurstöður TALIS: https://mms.is/sites/mms.is/files/vefutgafa_-_talis_2019.pdf

Til að koma til móts við þessar hindranir er nauðsynlegt að styðja við öfluga starfsþróun allra kennara og skólustjórnenda þannig að í skólum þroskist virkt lærdómssamfélag þar sem gert er ráð fyrir tíma á starfstíma skóla fyrir allt starfsfólk til ígrundunar, samræðna og starfsþróunar. Bæði kennarar og skólustjórnendur kvarta undan tímaskorti til vinnu af þessu tagi (sjá til dæmis skýrslur: Faglegar kröfur til kennara og stjórnenda í tónlistarskólum / framhaldsskólum / leikskólum og breytingar á starfsumhverfi þeirra - <https://starfsthroukennara.is/fundargerdir-og-skyrslur/>).

Einnig þarf að tryggja möguleika starfsþróunarteyma, kennara og skólustjórnenda til þess að starfa með öðrum menntastofnunum; háskólum, skólaskrifstofum, fræðasetrum og skólum m.a. á öðrum skólastigum.

Framtíðarsýn samstarfsráðs um skipulag skólustarfs sem styður við starfsþróun kennara og skólustjórnenda

Skólustarfsé skipulagt þannig að kennarar og aðrir starfsmenn skóla búi við góðar starfsaðstæður, tíma og möguleika til stöðugrar og fjölbreyttrar menntunar og starfsþróunar alla starfsævina í lærdómssamfélagi. Slíkt fyrirkomulag litar allt daglegt starf og hefur sterkar tengingar út fyrir vegg skólans. Í lærdómssamfélagi fá kennarar og skólustjórnendur tækifæri til að vera rannsakendur.

Tillaga 8.1

Allir skólar landsins vinni að því að byggja upp lærdómssamfélag í samvinnu við aðra skóla og stofnanir. Tryggja þarf öllum kennurum og skólustjórnendum nægjanlegt svigrúm innan árlegs

vinnutíma þeirra til starfsþróunar og virkrar þátttöku í lærdómssamfélagi.

Aðgerð: Allir skólar vinni að því að byggja upp virk lærdómssamfélög með áherslu á tíma og rými til starfsþróunar.

Ábyrgðaraðilar: Rekstraraðilar skóla og skólustjórnendur bera ábyrgð á að tryggja nauðsynlega farvegi og svigrúm fyrir innleiðingu lærdómssamfélags í hverjum skóla.

Fjármögnun: Kostnaðarmat þarf að fara fram jafnhliða vinnu við tillögu 7.1.

Tímarammi: 2020 – 2023.

Afurð: Skýrari umgjörð sem styður við fagleg vinnubrögð í skólunum.

Fulltrúar og starfsmenn

Í samstarfsráði um starfsþróun kennara og skólastjórna eiga sæti fulltrúar frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, samtökum kennara og háskólum. Fulltrúar í ráðinu frá upphafi eru eftirfarandi. Stjörnumerktir fulltrúar * eru í stýrihópi samstarfsráðsins.

Núverandi fulltrúar	Fyrrverandi fulltrúar
Fulltrúar mennta- og menningarmálaráðuneytisins	
Björk Óttarsdóttir formaður * Guðni Olgeirsson Hulda Anna Arnljótsdóttir Sonja Dögg Pálsdóttir	Sigurjón Mýrdal formaður * Kristín Runólfssdóttir
Varamenn: Björg Pétursdóttir varaformaður, Ásdís Jónsdóttir, Ólafur Grétar Kristjánsson, Svanhildur Sverrisdóttir.	
Fulltrúar tilnefndir af Sambandi íslenskra sveitarfélaga	
Hulda Karen Daniélsdóttir Helgi Arnarson Þórður Kristjánsson * Guðrún Edda Bentsdóttir	Þorsteinn Hjartarson Ingibjörg Margrét Gunnlaugsdóttir
Varamenn: Svandís Ingimundardóttir, Skúli Helgason, Bjarni Ómar Haraldsson, Guðrún Edda Bentsdóttir, Hanna Halldóra Leifsdóttir.	
Fulltrúar frá samtökum kennara	
Anna Lýdía Helgadóttir – tilnefnd af Félagi leikskólakennara Þorgerður Laufey Diðriksdóttir – tilnefnd af Félagi grunnskólakennara Anna María Gunnarsdóttir * – tilnefnd af Félagi framhaldsskólakennara Sigrún Grendal Jóhannesdóttir – tilnefnd af Félagi kennara og stjórnenda í tónlistarskólum Haraldur Árni Haraldsson – tilnefndur af Félagi kennara og stjórnenda í tónlistarskólum	Aðalheiður Steingrimsdóttir Guðbjörg Ragnarsdóttir

Núverandi fulltrúar	Fyrrverandi fulltrúar
Sigurður Sigurjónsson – tilnefndur af Félagi stjórnenda leikskóla Ægir Karl Ægisson – tilnefndur af Félagi stjórnenda í framhaldsskólum Þorsteinn Sæberg * – tilnefndur af Skólastjórafélagi Íslands Magnús Þorkelsson – tilnefndur af Skólameistarafélagi Íslands.	Ingibjörg Kristleifsdóttir Hjördís Þorgeirsdóttir Svanhildur María Ólafsdóttir
Varamenn: Fjóla Þorvaldsdóttir og Kristín María Ingvarsdóttir Félagi leikskólakennara, Ólafur Loftsson og Hreiðar Oddsson Félagi grunnskólakennara, Guðjón H. Hauksson Félagi framhaldsskólakennara, Ingunn Ósk Sturludóttir Félagi kennara og stjórnenda í tónlistarskólum, Dagrún Hjartardóttir Félagi kennara og stjórnenda í tónlistarskólum, Sigurður Sigurjónsson og Hulda Jóhannsdóttir Félagi stjórnenda leikskóla, Ægir Karl Ægisson og Þorbjörg Ólöf Jónsdóttir Félagi stjórnenda í framhaldsskólum, Ingileif Ástvaldsdóttir Skólastjórafélagi Íslands, Olga Líska Garðarsdóttir Skólameistarafélagi Íslands.	
Fulltrúar frá háskólum	
Guðrún Ragnarsdóttir – tilnefnd af Háskóla Íslands Birna María Svanbjörnsdóttir * – tilnefnd af Háskólanum á Akureyri Kristín Valsdóttir – tilnefnd af Listaháskóla Íslands	Jón Torfi Jónasson Baldur Sigurðsson
Varamenn: Edda Kjartansdóttir og Atli Vilhelm Harðarson Háskóla Íslands, Þorlákur Axel Jónsson Háskólanum á Akureyri, Ingimar Ó. Waage Listaháskóla Íslands.	
* Stjörnumerktir fulltrúar eru í stýrihópi samstarfsráðsins.	
Starfsmenn	
Sigurjón Mýrdal var starfsmaður ráðsins frá desember 2017 til loka árs 2018. Sólrún Harðardóttir tók við af honum í febrúar 2019. Starfið svaraði til 50% starfs. Fram til desember 2017 hafði samstarfsráðið ekki starfsmann.	

